

AKDENİZ FLORASI MEYVELERİ I

İbrahim BAKTİR*

ÖZET

Türkiye, doğal bitki örtüsü yönünden çok zengin bir ülkedir. Değişik bitki topluluklarına ve farklı iklim kuşaklarına sahip oluşu nedeniyle yaklaşık yüz meyve türünün değişik boyutlarda kültürü yapılmaktadır. Doğal floramız içerisinde yer alan bazı meyve türlerimiz henüz yeterince tanınmamaktadır. Daha çok yöresel yetiştiriciliği yapılan bu meyvelerin tüketimi de yöresel olmaktadır. Yapılacak kültürel ve ıslah çalışmaları sonucu daha geniş ölçülerde yetiştiriciliğinin yapılacağına inanılan bu meyvelerin Türkiye meyveciliğine kazandırılması gerekmektedir. Burada ele alınan türler çevre düzenlemeleri açısından da değerli süs ağaç ve çalılardır. Ayrıca, yaban hayatı için de değerli besin kaynağıdır. Uzun yılların doğal seleksiyonu sonucu bugüne kadar gelen bu türler olumsuz çevre koşullarından en az düzeyde etkilenmektedir. Yapılan sörveyler sırasında daha verimli ve kaliteli tipler tespit edilmiştir. İki kısımdan oluşan çalışmanın bu bölümünde keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua*), mersin (*Myrthus communis*) ve sandal (*Arbutus andrachne*) işlenmiştir.

GİRİŞ

Türkiye doğal bitki örtüsü bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden birisidir. Yeryüzündeki sayılı fitocoğrafik bölgelerden Mediterranean, Irano-turanian ve Euro-siberian'ın Anadolu'da bulunması ve yer yer birbiri ile kaynaşması bu zenginliğin ana nedenidir (Davis, 1965). Aynı şekilde, birbirinden farklılık gösteren iklim kuşakları da Anadolu'nun doğal florasının değişiklik ve zenginlik göstermesinde etkili olan diğer bir faktördür. Anadolu'da bulunan iklim kuşakları; Mediterranean, submediterranean, Karadeniz sahil, kontinental (karasal) ve dağ-iklim kuşaklarıdır (Altan, 1983).

Akdeniz bölgesi florası kapsamlı bir şekilde incelendiğinde, kendi içerisinde de, farklı bitki topluluklarının yer aldığı görülür. Sahil şeridi içerisinde ve sahilden başlayarak 800 metre yüksekliğe

---

* Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi,
Bahçe Bitkileri Bölümü.

kadar kızılçam ormanları ve özellikle maki toplulukları hakimdir. 800 metreden sonra kızılçam ormanlarının daha dominant olduğu ve 1200 metreden sonra da ardıçların ve yer yer de sedir ormanlarının etkinlik kazandığı görülür.

Maki topluluğunu oluşturan bitkilerin genel özellikleri; herdem-yeşil, derimsi yapraklı, çalı formu, sıcağa ve kurağa dayanıklı olmalarıdır. Maki topluluğunu oluşturan bitkiler arasında meyvecilik açısından değerli olan birçok tür bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; delice, keçiboynuzu, fıstıkçanı, melengiç, mersin, sandal, kocayemiş, defne, acı kekik ve yabani güldür. Maki topluluğu üst sınırından sonra da kızılçık, alıç, andız, ahlat, palamut meşesi ve yabani erik gibi türlere fazlaca rastlanır. Yabani böğürtlen gibi bir iki bitkinin yayılma alanı çok daha geniştir.

Bu araştırmada Andırın-Kahramanmaraş'tan başlayarak Fethiye-Muğla'ya kadar Akdeniz Bölgesi florasında bulunan meyveler incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma alanı aşağıda belirtildiği gibi dört alt bölgeye ayrılmıştır.

- I. Alt Bölge : Andırın(K.Maraş)-Pozantı(Adana) arası,
- II. Alt Bölge : Pozantı(Adana)-Silifke(İçel) arası,
- III. Alt Bölge : Silifke(İçel)-Akseki(Antalya) arası ve
- IV. Alt Bölge : Akseki(Antalya)-Fethiye(Muğla)'dır.

İlk üç bölgenin taranması 1981 yılından başlayarak 1986 yılı başına kadar devam etmiştir. Araştırmanın belirtilen bu periyot içerisinde yürütülen kısım TÜBİTAK-TOAG/420-A kodlu projenin yürütülmesi sırasında ele alınmıştır (Altan ve Ark., 1984). Son alt bölge ise 1986 yılı başından bu yana yapılan sörveylerle incelenmiştir. Araştırma süresince farklı zamanlarda bitki örtüsünün tespiti için gününbirlik, 2 veya 3 günlük arazi sörveyleri yapılmıştır.

Bu araştırmanın amacı, az bilinen ve ilerisi için ümit vaat edebilecek doğal meyvelerinin tespiti ve tanıtımıdır. Ele alınan herbir meyvenin Akdeniz Bölgesi içerisindeki dağılımı, morfolojik özellikleri, iklim istekleri ve kullanılabilirlikleri detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

İki bölümden oluşan bu yayının birinci kısmında keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua*), mersin (*Myrthus communis*) ve sandal (*Arbutus andrachne*) ele alınmıştır.

TÜRLER

Ceratonia siliqua - Keçiboynuzu

Leguminosaea - Baklagiller familyası içerisinde yer alan çok değerli bir türdür. Meyvesi keçiboynuzuna benzediği için bu isimle tanınmaktadır.

Keçiboynuzu 15 m kadar boy ve 10-15 m genişliğinde taç yapabilen bir ağaçtır. Dip sürgünü verme eğilimi çok fazla olduğundan ana sürgün ucu koparılmış veya herhangi bir şekilde tahribat görmüş olan keçiboynuzu bitkilerinde çalılışma sık görülür. Akdeniz florası içerisinde yer alan keçiboynuzu bitkilerinin büyük çoğunluğu sık dallı çalı veya çok gövdeli ağaçcik formunda bulunmaktadır. Herdemyeşil oluşu ve koyu yeşil yaprakları ile uzak mesafelerden dahi kolayca teşhis edilebilen bir bitkidir. Yaprakları bileşik, paripinnate ve 3-5 yaprakcık çiftinden oluşur. Yapraklar derimsi yapıda, üst yüzeyi koyu yeşil, alt yüzeyi mavimsi yeşil ve tüylüdür. Yaprakların dip kısmında dökülebilen kulakcıklar bulunur. Yaprakcıklar dalgalı bir görünüme sahiptir. Her bir yaprakcığın boyu 4-7 cm ve eni ise 2-4 cm arasında değişebilir.

Çiçekleri kısa saplı bir salkım üzerinde, küçük ve yeşilimsidir. Çiçekler bitkinin değişik kısımları ve genellikle de yaşlı sürgünleri üzerinde veya doğrudan gövde üzerinde oluşmaktadır. Keçiboynuzları sonbaharda çiçek açar. Doğu Akdeniz Bölgesinde yetişen keçiboynuzlarının Batı Akdeniz Bölgesindekilere göre 15-20 gün daha erken çiçek açtıkları tespit edilmiştir. Meyveleri iridir. Yetiştirme bölgelerine göre değişmekle birlikte 30 cm kadar boy yapabilen meyveler tespit edilmiştir. Meyve eni 2 cm civarındadır. Meyve rengi koyu kahverengidir. Meyvelerin ucu küçük düğme şeklini almış sivri bir çıkıntıya sahiptir. Meyve şapı 1-2 cm boyundadır. Meyveler düz-uzun olabildiği gibi U şeklinde veya değişik spiral şekillerde de olabilmektedir. Meyvelerin kenarları orta kısmına göre daha şişkince ve çekirdek evleri hafif belirgindir. Meyve içerisinde 10-16 adet çekirdek bulunur. Meyvenin

dış kenarı meyve boyunca pileli gibi hafif çıkıntılıdır. Meyve sert ve karbonhidrat içeriği fazladır. Meyvesi yaz sonu ve erken sonbaharda olgunlaşır. Olgunlaşan meyveler elle derildiği gibi yerden de toplanır. Nemli havalarda meyveler çabuk bozulduğundan kurutulması gerekir. Tohumlar sert, parlak ve kahverengi renklidir. Keçiboynuzu tohumları ilk çağlarda ağırlık birimi olarak kullanılmıştır. Tohumlar düşük sıcaklık ve kuru ortamlarda 5 yıl canlılığını korurlar. Genelde ağaçlar 6-8 yıl sonra meyveye yatar ve periyodisite gösterir. Verim çağındaki bir ağaç 50-125 kg meyve verebilir (Coit, 1962).

Keçiboynuzu Akdeniz sahili boyunca doğal olarak yetişen bir türdür. Sörveyler süresince kapama bahçeye rastlanmamış, daha ziyade yamaçlarda, küçük tepeliklerde ve mülkiyet sınırları boyunca yetiştirildikleri görülmüştür. En iri ve kaliteli meyveli keçiboynuzları Kale (Demre) İlçesinin Kale ve Üçağz Köylerinde tespit edilmiştir. Makilikler içerisinde çok ender olarak ağaç formunda keçiboynuzu görülmüştür. Maki topluluğu içerisinde yer alan keçiboynuzları çoğunlukla çok gövdeli çalılar halinde gelişmektedir. Bunun da en önemli nedeni büyük bir olasılıkla hem kıl keçilerince tahrip edilmeleri hem de yöre insanları tarafından kesilmeleridir. Yayılma alanı çoğunlukla Akdeniz ikliminin en etkin olduğu çok sınırlı olan sahil şerididir. Yüksek rakımlarda pek yetişmemektedir. Sık dallı ve koyu gölgeli oluşu nedeniyle keçiboynuzu ağaçlarının gölgesi göçerler tarafından aranmaktadır. Manavgat İlçesi yakınlarında bulunan büyük keçiboynuzu ağaçlarının altlarında göçer çadırları kurulmaktadır. Sık dokusu ve koyu gölgesi nedeniyle özellikle yaz aylarında Akdeniz Bölgesinde fazlaca aranan bir ağaçtır. Çok değerli bir park ağacıdır. Adana, Antalya, Antakya, İskenderun ve Tarsus gibi büyük yerleşim merkezlerindeki parklarda ve az miktarda da ev bahçelerinde ve caddelerde de bulunmaktadır. Sahil köylerinde daha fazladır. Amerika gibi doğal yayılış alanının dışındaki ülkelerde süs ağacı olarak yetiştirilmektedir (Alexander ve Sheppard, 1974).

Drenajı iyi kireçli topraklarda çok iyi gelişir. Bakımı iyi olan yerlerde hızlı bir büyüme gösterirler. Yıllık sürgünleri bir metreyi geçebilir. Kuraklığa oldukça dayanıklıdır.

Meyvesinin son yıllarda değer bulması keçiboynuzuna olan ilgiyi artırmıştır. Meyvesi protein ve şeker bakımından zengin olduğu için doğrudan yenildiği gibi öğütülüp bazı işlemlerden geçirilerek çocuk

maması yapımında kullanılmaktadır. Keçiboynuzu meyvesi hayvan yemi olarak da önemli bir yere sahiptir. Meyvesinden ayrıca alkol, şarap ve ilaç da yapılmaktadır. Laksatif ve diüretik ilaçların ham maddesi olarak ilaç sanayiinde kullanılmaktadır (Binder ve Ark., 1959). Antalya-Burdur karayolu üzerinde keçiboynuzu işleyen bir fabrika bulunmaktadır.

Üretimi genelde tohumladır. Tohumlar sonbaharda veya ilkbaharda ekilir. Henüz yeni derilmiş meyvelerden alınan tohumlar herhangi bir işleme tabi tutulmadan kolayca çimlenebilir. Kurumuş tohumlar kemik gibi sertleşir ve suyu kolayca alamaz. Fazla kurumuş tohumlar ekim öncesi H_2SO_4 muamelesine tabi tutulduktan sonra 24 saat süre ile su içerisinde daldırılmaları gerekir. Yaklaşık $100^{\circ}C$ 'lik sıcak su uygulaması da tohumların çimlenmesini kolaylaştırır. Sıcaklığı $21^{\circ}C$ olan nemli vermikulit ortamında tohumlarda % 80 çimlenme elde edilmiştir (Alexander ve Skeppard, 1974).

Myrthus communis - Mersin

Tropikal orijinli Myrthaceae - Mersingiller familyasının Anadolu'da ve Avrupa'da yetişen tek türü mersindir. Myrthaceae familyası içerisinde yaklaşık 2800 kadar tür bulunmaktadır. Familyanın genel özellikleri; yapraklarının derimsi olması ve yapraklar üzerinde esterik maddeler içeren bezelerin bulunmasıdır (Kunkel, 1978).

Mersin sık dokulu, fazla sürgünlü, herdem yeşil, 5 metre kadar boy yapabilen bir çalıdır. Yaprakları küçük, derimsi, üst yüzeyi parlak yeşil, alt yüzeyi ise mat yeşildir. Yapraklar karşılıklı olarak ikili düzen içerisinde dizilidir. Bazen üç yaprak dairemsi bir şekilde dizili olabilir. Genç sürgünler üzerinde az da olsa tekli yaprak görülür. Yaprakların kenarları dar ve uca doğru daralır. Yaprak sapı yok denecek kadar kısadır. Çiçekleri beyaz, güzel kokulu, çok stamenli, uzun saplı ve yaprak koltuklarından çıkar. Taç ve çanak yaprak sayısı beştir. Genelde yaz aylarında çiçek açar. Genç sürgünleri ince, beze tüylü ve dört köşelidir. Meyvesi yalancı üzümüdür. Meyve üzeri pusludur. Meyve 7-10 mm uzunluğunda, kültür çeşitlerinde uzunca oval ve pembemsi-beyaz renkli, yabanilerde mor-siyah ve daha yuvarlakcadır. Tadı buruktur. Tanen içeriği fazladır. Akdeniz Bölgesi kentlerdeki

semt pazarlarında ve meyve hallerinde meyvesi satılmaktadır. Meyve sonbaharda olgunlaşmakta ve yaban hayatı için de önemli bir besin kaynağı oluşturmaktadır. Aralık ayında dahi pazarda mersin meyvesini bulmak mümkündür.

Mersin Akdeniz Ülkelerinde yaygın bir şekilde doğal olarak yetişen bir bitkidir. Akdeniz ikliminin etkin olduğu yörelerin kurak yamaçlarında, çalılıkların ve çamlıkların altında yetişir. Ülkemizde, Akdeniz Bölgesinin sahil şeridinde Köyceğiz'den Samandağı'na kadar etkin bir şekilde yayılış gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Ege ve Marmara Bölgelerimizde de yaygın olarak yetiştirildiği bildirilmektedir (Gökmen, 1977). Doğal yayılma alanlarının dışındaki bölgelerde süs çalısı olarak dikilmektedir. Gault (1976)'ya göre 16.yüzyıldan bu yana İngiltere'de kültürü yapılmaktadır.

Mersin, Ülkemizin değişik yörelerinde murt, hambelez gibi isimlerle de bilinmektedir. Mersin kentimizin adının bu bitkiden geldiğine dair görüşler de ileri sürülmektedir.

Mersin kurağa oldukça dayanıklı bir bitkidir. Ancak, dere kenarlarında ve nemli alanlarda çok daha iyi gelişmektedir. Akdeniz Üniversitesi kampüsü içerisinde kurakta yetişenlerin boylarının bir metrenin altında olmasına karşın dere içlerinde yetişenlerin boylarının bir metreden fazla olduğu ve daha gür yetiştikleri görülmüştür. Yine dere içerisinde yetişen mersinlerin daha büyük gruplar oluşturduğu tespit edilmiştir. Su kaynağının bulunduğu yamaçlarda mersinin küçük kapama bahçe olarak yetiştiği Mersin Kentimizin merkez köylerinden Çevlik'te tespit edilmiştir. Bitki ne kadar gür ise meyvesi de o kadar iri olmaktadır.

Mersin kurağa dayanıklı olduğu gibi tuzlu topraklarda da dayanıklılık göstermektedir. Akdeniz sahillerinde, kumullar içerisinde mersinin rahatlıkla yetiştiği Manavgat, Side ve Karataş-Akyatan'da görülmüştür. Kumul hareketlerinin stabilizasyonunda yardımcı olmaktadır. Mersin kızılçam ormanları içerisinde ve özellikle de orman sınırlarında örtü altı bitkisi olarak da yetişmektedir. Bu da mersinin yarı-gölgeye de dayanıklı olduğunu göstermektedir.

Akdeniz florası içerisinde fazla miktarda yer alan mersin herdemyeşil, dekoratif bir çalı ve serbest büyüme eğilimi ile de doğal

peyzajımızın çok değerli bir elemanıdır. Yaz sonlarında bitki üzerinde meyve ile çiçeğin birarada bulunması estetik görünümünü artırmaktadır. Gölge kısımlarda yetişen mersinler daha az çiçeklidir.

Mersinin canlı peyzaj elemanı olarak bu denli üstün özelliklere sahip olması kullanım alanını önemli ölçüde artırmaktadır. Çevre düzenlenmesinde henüz pek kullanılmamakla birlikte bölgemizdeki otel, motel ve konutların çevrelerinde mutlak surette kullanılması gereken bir bitkidir. Kışın tuzlu rüzgarlarına dayanıklı oluşu da diğer önemli bir avantajıdır. Sahildeki bazı konutların bahçelerinde doğal olarak yetişmektedir.

Mersin çiçek mezatlarında yeşillik olarak çok miktarda satılmaktadır. Antalya Çiçek Mezatında 1987 yılında yaklaşık 240.000 adet mersin dalı satılmıştır (Mezat kayıtları). Mersin dalı çiçek arajmanlarında, çelenklerde ve sepetlerde değişik amaçlar için kullanılmaktadır.

Mersin gerek ülkemizin doğal bitkisi oluşu ve gerekse aromatik kokuya sahip oluşu nedeniyle çok eski devirlerden beri halkımız tarafından özel amaçlarla da kullanılmaktadır. Örneğin, İçel'in merkeze yakın köylerinde ölülerin yıkanacağı suyun kaynatıldığı kazanlar içerisine atılmakta, Muğla ve çevresinde özellikle bayramlarda yapılan ziyaretlerinde mezarlıklara ziyaretçiler tarafından demetler halinde konulmaktadır. Görüldüğü gibi mersin bitkisi halkımızın ananeleri içerisinde de önemli bir yere sahip olmuştur.

Mersin tohumla üretilbildiği gibi, ısıtma ve sisleme düzenli seralarda çelikle de kolayca çoğaltılabilmektedir (Hartmann ve Kester, 1983). Mersinin yurdumuzda çok sayıda varyetesinin olduğu da bildirilmektedir (Gökmen, 1977).

Hem doğal peyzaj elemanı hem de meyve olarak mersin üzerinde önemle durulması gereken bir bitkidir. Son yıllarda hızla artış gösteren mersin dalı kesimine de bir sınırlama getirilmesinde yarar vardır. Doğal olarak yetişen bitkilerin dallarının kesilmesi yerine bu amaçlı kültürünün yapılması ve mevcut olan alternatiflerin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Bugüne kadar üzerinde hiç bir ciddi ıslah ve kültürel çalışmanın yapılmadığı mersinin, gerek meyvecilik açısından

ve gerekse süs bitkisi olması açısından programlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Arbutus andrachne - Sandal

Sandal Püregiller (Ericaceae) familyasının Akdeniz sahil şeridinin makilikleri arasında fazla miktarda bulunan bir türdür. Sandala Akdeniz Bölgesinin değişik yörelerinde farklı isimler verilmiştir. Kadirli ve Kozan çevresinde kızılback olarak bilinir. Bu isim bitkinin gövde renginin pembemsi kırmızı renkte olmasından kaynaklanmaktadır. Alanya çevresinde ise kocaağaç olarak bilinmektedir. Literatürde hartlop olarak da geçmektedir (Gökmen, 1977).

Sandal genelde çalı formundadır. Ender olarak ağaç veya ağaçcık formunda da görülmektedir. Yapılan incelemeler, sandalın dipten yeni sürgünler verme eğiliminde olduğunu ve kısa zamanda çalı formunu aldığını göstermiştir. Ancak, küçük yerleşim birimlerinin yakın çevrelerinde yan sürgünlerin devamlı budanması sonucu tek gövdeli ağaçcık ve ağaç formunda bireyler elde edebilmektedir. Ağaç formundaki bireyler Karatepe-Kadirli, Anamur, Gazipaşa ve Antalya çevresinde tespit edilmiştir.

Sandalın dendrolojik açıdan en belirgin özelliği; gövdesindeki yaşlı kabukların kolayca ayrılarak uzun şeritler veya tabakalar halinde dökülmesi ve alttaki yeni kabuğun pembe, mor, kırmızımsı renkte oluşudur. Kabuk yüzeyi oldukça düzdür. Dökülme öncesi kabuklar her iki taraftan içe doğru bükülerek genelde oluklu bir yapı oluşturmaktadır. Genç sürgünleri tüysüzdür. Herdemyeşil bir bitkidir. Yaprakları iri, derimsi, üst yüzeyi parlak koyu yeşil, alt yüzeyi ise açık yeşildir. Yapraklarının boyu eninin iki katıdır. Sandal en yakın akrabası olan kocayemişten (*Arbutus unedo*) yaprak kenarlarının tam oluşu ve meyvesinin daha küçük oluşu ile ayırt edilir. Sandal yapraklarının kenarlarında ince tüyler bulunur.

Çiçekleri çan şeklinde, yeşilimsi-krem-beyaz renkte ve dik bileşik salkımlar halindedir. İlbaharda çiçek açar. Antalya koşullarında Nisan ayı başlarında çiçek açtığı tespit edilmiştir.

Meyvesi sonbaharda olgunlaşır. Antalya ve çevresinde Ekim-Kasım-Aralık aylarında olgunlaşmaktadır. Güney bakılarda yetişenlerin

meyveleri kuzey bakılardakine göre daha erken olgunlaşmaktadır. Meyveleri yaklaşık 1-1,5 cm çapında portakal-kırmızı renklidir. Meyve üzeri pütürlü olduğu için biraz çilek meyvesine benzemektedir. Bu nedenle, batıda ağaç çileği anlamına gelen bir isimle bilinmektedir (Kunkel, 1978).

Sandal yoğun olarak Akdeniz Bölgesinin sahil şeridi boyunca ve özellikle 75-600 m.ler arasında tespit edilmiştir. Kumluca yakınlarında 1000 metreye kadar da yayılmıştır. Denize hafif eğimli inen kısımlarda görülmemesine karşın, dik inen yamaçlarda 40-50 metreden sonra populasyonunun yoğun bir şekilde arttığı görülmüştür. Bu durumun en güzel örneğine Anamur-Gazipaşa arasında rastlanmıştır. Karatepe Milli Parkında çok gövdeli 3-5 metre boyunda gür büyüyen sandal yoğunluğu fazladır. Amanos Dağları ve Nur Dağlarından başlayarak Taşeli platosunun sahil kesimlerinde, Termessos Milli Parkında ve Batı Toros Dağlarının güneye bakan yamaçlarında 500-600 m yüksekliklere kadar yayılmıştır. Güneşli yamaçları tercih etmektedir.

Cazip gövde rengi, iri yaprağı ve sonbahardaki gösterişli meyveleri ile Akdeniz bitki örtüsünün sembolik bitkilerinden birisi görünümündedir. Bölgede çok yaygın olduğu için peyzaj düzenlemelerinde pek fazla ilgi görmeyen bir bitkidir.

Meyvesi fazlaca tanen içerdiğinden buruk bir tada sahiptir. Toros Dağlarında yaşayan halk tarafından meyvesi yenmektedir. Odununun sert oluşu nedeniyle Kadirli'nin dağlık kısımlarında yaşayan bazı kişiler tarafından el sanatı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Bu yöre halkı sandal odunundan kaşık, saz, küçük hayvan figürleri yaparak pazarlamaktadır.

Sandalın meyve olarak değerlendirilmesi önemli bir seleksiyon ve ıslah çalışmasını gerektirmektedir. Hastalık ve zararlılara oldukça dayanıklı olan sandalın Türkiye meyveciliğine kazandırılması yakın gelecekte mümkün olacağı benzememekle birlikte dikkatten de uzak tutulmamalıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde incelenen türlerin Akdeniz sahil şeridi boyunca ve özellikle de maki topluluğu içerisinde yer aldıkları

tespit edilmiştir. Çok küçük bir iki istisna dışında keçiboynuzu, mersin ve sandalın kapama bahçe düzeni içerisinde yetişmedikleri, daha ziyade tesadüfi olarak, kendileri için uygun yerlerde doğal olarak yetiştikleri gözlenmiştir. Gençlik devresinde tek gövde üzerine budanan keçiboynuzları kolayca ağaç formunu alabilmektedir. Sandalda ise ağaçcık formu yaygındır. Mersin genelde topluluklar halinde ve çalı formunda bulunmaktadır.

Keçiboynuzunda ve az miktarda da mersinde daha iri ve kaliteli meyve veren tipler belirlenmiştir. Sandal bu üç tür içerisinde hemen hemen hiç kültürü yapılmayanıdır.

Her üç türde de üstün tiplerin seleksiyonu başta olmak üzere, ekip düzeni içerisinde, kapsamlı bir ıslah çalışmasının yapılması ve yetiştirme tekniğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Mevcut kullanımları dikkate alındığında, keçiboynuzunun öncelikle ele alınması, bunu mersinin ve sandalın takip etmesi bahçe bitkileri yetiştiriciliği ve peyzaj düzenlemesi açısından daha yararlı olacaktır.

SUMMARY

FRUITS OF MEDITERRANEAN FLORA I.

Turkish flora is enormously rich in species because of its location where three phytogeographical regions meet and overlap. Over one hundred common and minor fruit species are grown in Turkey for years. Some of the native fruit species are grown in restricted locations and their relatively less known fruits are mostly sold in local markets. Developing new cultural practices, techniques and conducting breeding programmes including selection works are essential to make these fruit species more required ones in respect to their better taste, yield and quality. Most of the species are also credited on their ornamental merits. Their fruits are good sources for wildlife, too. Since their natural selections through ages, they are very much resistant to unfavorable environmental conditions. Promising trees and small communities of shrubs were reported during this work.

This paper was held in two parts due to its long coverage. The first part included carob tree (*Ceratonia siliqua*), common myrtle (*Myrtus communis*) and strawberry tree (*Arbutus andreae*).

LİTERATÜR

- Alexander, R.R. and W.D. Sheppard, 1974. Seeds of Woody Plants in the United States. Agricultural Handbook, No:450, Forest Service, U.S.D.A., Washington D.C.
- Altan, T., 1983. Türkiye'nin Doğal Bitki Ürtüsü. Ç.U.Ziraat Fakültesi Ders Notu Yayınları, No:90, Adana.

- Altan, T., G. Uzun, S. Altan, İ. Baktır, C. Ünsoy, M.F. Altunkasa, E. Tanrısever ve M. Yücel, 1984. Akdeniz Kıyı Bölgesinde Doğal Olarak Yetişen Çiçek Soğanlarının Ekolojileri, Yayılış Alanlarının Saptanması ile Uygun Yararlanma ve Üretim Yöntemlerinin Araştırılması. TÜBİTAK-TOAG 420-A, Ankara.
- Binder, R.J., J.E. Coit, K.T. Williams and J.E. Brekke, 1959. Carob Varieties and Composition. Food Technol. 13:213-216.
- Coit, J.E., 1962. Carob Varieties., Fruit Var. and Hortic. Dig., 15(4): 75-77.
- Davis, P.H., 1965. Flora of Turkey and East Aegean Islands. Volume 1, University Press, Edinburgh.
- Gault, S.M., 1976. The Colour Dictionary of Shrubs. Crown Publishers, Inc., New York.
- Gökmen, H., 1977. Kapalıtohumlular-Angiospermae, 2.Cilt., Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü, Ankara.
- Hartmann, H.T. and D.E. Kester, 4th Edition, 1983. Plant Propagation: Principles and Practices., Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 07632.
- Herwig, R., 1985. 350 Trees, Shrubs and Conifers., David and Charles Publishers Plc, Brunel House, Hewton Abbot, London.
- Kunkel, G., 1978. Flowering Trees in Subtropical Gardens., Dr.W. Junk b.v., Publishers, The Hague.
- Mondadari, A. (Ed.), 1978. Simon and Schuster's Guide to Trees, Simon and Schuster, A Division of Gulf and Western Corporation, Simon and Schuster Building, Rockefeller Center, 1230 Avenue of the Americas, New York, N.Y. 10020.

